

Maahanmuuttoviraston asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle koskien valtion talousarvioesitystä vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp)

Maahanmuuttovirasto kiittää jaostoa tilaisuudesta esittää lausuntonsa valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2025.

Maahanmuuttoviraston toimintaan kohdistuvien säästöjen suurusluokka

Sisäministeriön hallinnonalan säästöistä merkittävä osa kohdistuu Maahanmuuttovirastoon, sillä hallituksen periaatelinjauksen mukaisesti poliisi- ja rajaviranomaisten operatiivinen toiminta tulee turvata myös valtiontalouden vaikeassa tilanteessa ja Suomen muuttunut turvallisuusympäristö huomioiden. **Vuoden 2025 talousarviossa tämä tarkoittaa jo lähes 14 miljoonan euron eli yli 13 %:n leikkausta Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin.** Sopeutustarve on poikkeuksellisen korkea verrattuna myös niihin muiden hallinnonalojen viranomaisiin, joihin kohdistuu sisäministeriötä huomattavasti suurempia menoleikkauksia.

Maahanmuuttoviraston tehtäväkenttään leikkaukset tulevat vaikuttamaan voimakkaasti kehyskauden loppuun mennessä. Tämä johtuu siitä, että työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton ennustetaan viraston tuoreimmissa arvioissa pysyvän historiallisen korkealla tasolla myös lähivuodet samalla, kun Maahanmuuttoviraston tehtäväkenttä laajenee, Suomen turvallisuusympäristö säilyy vaikeana ja viraston tulee toimeenpanna poikkeuksellisen suuri määrä uutta kansallista sekä eurooppalaista maahanmuuttolainsäädäntöä. Nämä toimintaympäristötekijät yhdistettyinä hallitusohjelman kunnianhimoisiin maahanmuuttotavoitteisiin tulevat olemaan vaikeita sovittaa yhteen viraston heikkenevän talouden kanssa.

Vuoden 2025 osalta Maahanmuuttovirasto pystyy turvaamaan toimintakykynsä ja hallitusohjelmatavoitteiden edistämisen valtion talousarvioesityksessä sille esitetystä leikkauksesta huolimatta. Tämä edellyttää olennaisesti sitä, että Maahanmuuttoviraston vuodelta 2024 säästävät määrärahat, arviolta 20 miljoonaa euroa, voidaan syksyn budjettiriihen päätöksen mukaisesti siirtää vuonna 2025 käytettäväksi. Määrärahojen säästymisen taustalla on ollut tarve varautua itärajan tilanteen hoitamiseen sekä mahdolliseen laajamittaiseen maahantuloon.

Maahanmuuttoviraston toiminnan painopisteet tiukentuvassa taloustilanteessa

Supistuvan rahoituksensa oloissa Maahanmuuttovirasto etsii säästöjä erityisesti toimitiloista ja tietojärjestelmäkustannuksista sekä hakemusmaksujen korotuksista samalla, kun se pyrkii hakemus- ja käsittelyprosesseissaan toteuttamaan hallitusohjelman tavoitetta sisäisen turvallisuuden takaavasta, nopeasta ja kustannustehokkaasta maahantulosta.

Erityinen painoarvo viraston toiminnassa tulee lähivuosina olemaan turvapaikkatutkimnan nopeuttaminen hyvää hallintotapaa noudattaen, sillä käsittelyaikojen painamisella nykyisestä yhdeksästä kuukaudesta lakisääteiseen kuuden kuukauden käsittelyaikaan voi olla jopa 15-20

miljoonan euron säästövaikutus vastaanotto toiminnan menoihin, kun asiakkaiden oleskeluaika kalliissa ja väliaikaiseksi tarkoitettussa järjestelmässä lyhenee. Näin turvataan myös se, että hädänalaiset ja kansainväliseen suojeluun oikeutetut saavat nopeasti kotikuntaoikeuden ja pääsevät kotouttavien palveluiden piiriin ja toisaalta niitä, joilla suojelun edellytykset eivät täyty, voidaan tehokkaasti kannustaa palaamaan. Paluiden ja uudelleenkotoutumisen edistäminen viranomaisyhteistyössä on tärkeä osa turvapaikkajärjestelmän toimivuuden ja sen nauttiman yhteiskunnallisen luottamuksen turvaamista.

Vaikutukset Maahanmuuttoviraston käsittelyaikoihin lähivuosina

Vaikka turvapaikkatutkinnan ja paluiden tehostaminen on sekä oikeusvaltion ylläpidon että toiminnan taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta tärkeää, näiden tavoitteiden edistäminen vaatii paljon viranomaisresursseja. Tämä johtuu siitä, että automaation, digitalisaation ja teknologian hyödyntämisen mahdollisuudet ovat kansainvälisen suojelun arvioinnissa sekä paluiden ja palautusten toimeenpanossa luonnollisesti vähäisemmät kuin esimerkiksi työ- ja koulutusperusteisten oleskelulupien käsittelyssä. **Tämä tarkoittaa sitä, että viraston rahoituksen painopisteen siirtyessä lähivuosina nykyistä voimakkaammin työvoimaintensiiviseen turvapaikkaprosessiin sekä paluiden edistämiseen, riski oleskelulupien käsittelyaikojen pitenemisestä kasvaa merkittävästi.**

Virasto arvioi, että kehyskauden loppuun mennessä tällä hetkellä erittäin tuloksellisesti lyhentyneet työ- ja koulutusperusteisten oleskelulupien käsittelyajat tulevat pitenemään yhden kuukauden tavoitetasosta (myönteiset luvat) tätä selvästi pidemmiksi viimeistään vuosina 2027-2028. Käsittelyaikojen pidentymisen lisäksi työperäiseen maahanmuuttoon liittyy korostunut neuvonta- ja palveluvastuu suomalaisten työnantajien suuntaan, jotta ne osaavat toimia lupajärjestelmässä oikein samalla, kun oleskelulupien ehdot muuttuvat ja työnantajien velvoitteet lisääntyvät (esimerkiksi ilmoitusvelvollisuus palvelussuhteen päättymisestä). Yksilöllinen ja yritysten tilanteisiin paneutuva asiakaspalvelu edellyttää riittävää resursointia, jonka tason virasto arvioi leikkaantuvan lähivuosina samalla, kun neuvonnan kysyntä tulee lisääntymään.

Turvallisuusympäristön muutosten vaikutukset Maahanmuuttoviraston menoihin

Maahanmuuttovirasto haluaa lisäksi huomauttaa, että useat sen hoitamista tehtävistä ovat myös sisäisen turvallisuuden kannalta olennaisia. Siten samat toimintaympäristöhaasteet, jotka koskevat esimerkiksi suojelupoliisia, poliisia ja Rajavartiolaitosta, koskevat myös sitä. Näitä ovat esimerkiksi kasvaneet Venäjä-riskit sekä sen aloittama hyökkäyssota Ukrainassa, muiden autoritaaristen valtioiden vihamielinen vaikuttaminen täällä asuviin kansalaisiinsa, laajamittaisen ja välineellistetyin maahantulon riskit sekä muu oleskelulupa- ja kansalaisuusjärjestelmän väärinkäyttö siten, että siitä aiheutuu uhkaa sisäiselle tai kansalliselle turvallisuudelle.

Edellisiä koskien Maahanmuuttovirasto haluaa tuoda jaostolle esiin sen, että **hallitusohjelman tavoitteita edistäessään virasto tulee toteuttamaan myös sellaisia kustannuksia selvästi lisääviä ja välttämättömiksi arvioituja toimia, joihin ei ole erillistä lisärahoitusta.** Nämä toimet tulevat merkitsemään rahoituksen siirtoa viraston muista tehtävistä, ja ne liittyvät erityisesti maahanmuutto- ja oleskelulupajärjestelmän turvallisuuden vahvistamiseen riskihenkilöiden maahanpääsyn estämiseksi, laajamittaiseen maahantuloon varautumiseen sekä paluiden ja palautusten edistämiseen.